

NACIONALISTA JELSZAVAK AZ ELLENFORRADALOM SZOLGÁLATÁBAN
1919-BEN

Az a magyar nacionalizmus, amelyet a dualizmus korszakának kutatói jellemeztek, legcsattanósabb lelepleződését 1919-ben, a Tanácsköztársaság idején szenvedte el. Az uralkodó osztályok által teljesen misztifikált hazafiság fogalomról, a hazaszeretetről, mint mindenek felett álló erőről ekkor derült ki legvilágosabban, hogy nem szolgált mást, mint az uralkodó osztályok gazdasági, politikai hatalmának indokolását, biztosítását. Ennek a hazafiságnak képviselői és hirdetői önmagukat leplezték le a Tanácsköztársaság idején.

A Magyar Tanácsköztársaság addigi történelmünkben a forradalminak és nemzetinek legnagyobb összekapcsolását teremtette meg.

A Tanácsköztársaság létrejötte a nemzetközi munkásmozgalom nagy győzelmét jelentette. De ugyanakkor, mert győzelme a nemzetközi ellenforradalom veresége is volt, magára idézte ezeknek az erőknek támadását. „A magyarországi proletariátus — mondotta Kun Béla a Tanácsok Országos Gyűlésén 1919 júniusában — a kapitalizmus igáját lerázta magáról és ezzel a még kapitalista államok proletariátusának megmutatta az egyedüli helyes utat a háború által felszínre vetett problémák megoldására. Ezzel a ténnyel magára zúdította a világ valamennyi kapitalistájának haragját és ezek a Tanácsköztársaság megszületése óta valóban fáradhatatlanul azon vannak, hogy a Tanácsköztársaságot, amely az ő profitjukat nagyon veszélyezteti, megbuktassák, megsemmisítsék. Semmi eszköztől nem riadnak vissza, hogy céljukat elérjék.”

A nemzetközi ellenforradalom valóban nem riadt vissza semmiféle eszköztől. A fegyveres intervenciót, a gazdasági blokádot épp úgy felhasználta a munkáshatalom ellen, mint a rágalmozó propagandát. Ez utóbbiban jelentős helyet foglalt el a nacionalista uszítás. A hatalmuktól megfosztott magyar uralkodó osztályok épp úgy, mint a fegyveres intervenciót indító államok uralkodó osztályai, nacionalista jelszavak felhasználásával igyekeztek hatni a tömegekre.

Mindazok a problémák, amelyek a Tanácsköztársaság időszakában a nacionalizmussal kapcsolatban felmerülnek, ma még anyagszerűen és elvileg nincsenek a kellő mértékben feltárva és tisztázva. Ez összefügg azzal, hogy marxista történetírásunk első feladata az volt, hogy a Tanácsköztársaságot megtisztítsa az ellenforradalmi korszakban rászórt rágalmaktól, hogy alkotó munkájának nagyságával ismeresse meg a közönséget. Ahogyan előrehaladunk a munkáshatalom történetének feldolgozásában, úgy kerülnek előtérbe és oldódnak meg a nacionalizmussal összefüggő problémák is.

Így világos, hogy a volt magyar uralkodó osztályok eszmei-ideológiai fegyvertára nem tudott új harci fegyvereket adni olyan, addig új történelmi ténnyel szemben, mint a munkáshatalom volt. Ahhoz a régi, és a nemzetközi ellenforradalomban is használt módszerhez folyamodtak tehát, hogy a munkásmozgalmat, s most már a munkáshatalmat is, nemzetietlennek bélyegezték; a munkáshatalommal szemben a maguk nacionalizmusát hazaszeretetnek feltüntetve állították oda. Ezt tette Gömbös Gyula is, amikor Szegedről, az ellenforradalom egyik központjából levelek, üzenetek útján építgette kapcsolatait a Vörös Hadsereg ellenforradalmi érzelmű tisztjeivel, s az intervenció elleni harc beszüntetésére buzdított.

Az ellenforradalom propagandájában a „nemzetietlen” munkásosztállyal szemben mint a magyar „őserő”, haza- és nemzetfenntartó erő jelent meg a parasztság.

„A forradalom internacionális alapon állt — írta Andrassy a »Bolsevizmus Magyarországon« c. kötetben — s a nemzeti érzés teljes bukását jelentette. . . a magyar forradalom reprezentánsai szükségszerűen a magyar integritás sírásói voltak.” Mások azt hirdették, hogy „a magyar bolsevisták politikájuknak nemzetellenességében, a nemzeti érzés teljes megtagadásában messze túlmentek orosz mintáképiken”. A Szegeden megalakult Károlyi-kormány programjának egyik alapvonását abban határozta meg, hogy „a bolsevizmussal szemben” „a nemzeti eszmét érvényre emelje”. A szegedi ellenforradalmi kormány egyik röplapja pedig így fordult a Tanács-Magyarország területén élőkhöz: „Vörös jármot viselő véreink, tartsatok ki a magyar eszme mellett, ne engedjétek kiölni szívetekből a hazaszeretetet, a nemzethez való ragaszkodást.”

Az ellenforradalom agitációja szükségszerűen fordult a parasztság felé. Ez az agitáció is az ellenforradalom főcéljának, a munkáshatalom megdöntésének volt alárendelve. Konkrét rendeltetése az volt, hogy a parasztságnak mint fontos politikai és gazdasági tényezőnek a megnyerésével, befolyásolásával a paraszti rétegeket szembefordítsa a munkáshatalommal, kiélezze a város és falu ellentétét, gyengítse a munkás-paraszt szövetséget. Mint ahogyan Oroszországban, itt is abban reménykedtek, hogy a parasztság felhasználásával kiéhezethetik a munkáshatalmat. Egy korabeli ellenforradalmi agitációs levél így fogalmazta ezt meg: „Nem szabad ennek a lépésnek városnak (ti. Budapestnek) élelmet küldeni mindaddig, míg az egész kommunista banda vagy éhen nem hal vagy meg nem adja magát.” Ezen túlmenően, a birtokos parasztság egyes rétegeit aktívan bevonták fegyveres ellenforradalmi felkelésekbe is.

A magyar ellenforradalom nacionalizmusából fakadt a tömegekhez szóló agitációjuk másik fontos jelszava, az antiszemizmus is. Közismert, hogy a magyar munkáshatalmat nemcsak „nemzetietlen eltévelyedésnek”, hanem egyúttal „idegen faj” uralmának is igyekeztek feltüntetni. Ezt az antiszemita uszítást a Tanácsköztársaság szervei következetesen leplezték, a Vörös Ujság több cikkben is foglalkozott vele.

Az ellenforradalom igyekezett egységes koncepcióba összefogni különböző jelszavait. A keresztény nemzeti jelszó, a parasztság mint a magyar nemzetfenntartó erő, s az antiszemizmus a „szegedi gondolatban” kaptak helyet, s a Horthy-rendszer idején a tömegekhez szóló agitáció alappilléreit jelentették.

A magyar uralkodó osztályok nacionalizmusa azonban nemcsak ebben a vonatkozásban leplezte le magát, mutatta ki a legnyersebben osztályjellegét. Azok a magyar uralkodó osztályok, amelyek mind a Tanácsköztársaság előtt, mind bukása után a legféltelenebb nacionalista uszítást folytatták a nemzetiségekkel, majd a szomszédos országokkal szemben, 1919-ben a munkáshatalom megdöntése érdekében együttműködtek azzal a román ellenforradalommal, amely fegyveres támadásával a munkáshatalmat s nemzeti létünket egyaránt kétségessé tette. Aradon a román hatóságok engedélyével jött létre az első ellenforradalmi kormány; a Vörös Hadsereg vezérkarának árulója a román intervenció csapatokhoz juttatták el a júliusi offenzíva tervét. Azok, akik a

leghangosabban hirdették magyarságukat, hazafiságukat, Bécsben és egyebütt idegen fegyveres beavatkozást sürgettek, kértek a Tanácsköztársaság ellen.

Ezt a nacionalizmust és antiszemitizmust félreérthetetlenül leplezte le a Vörös Újság 1919. június 20-i cikke: „Nemzeti mámor volt a magyar burzsoázia leghatalmasabb szellemi leigázó fegyvere. A magyar sovinizmus jelszava alatt zsákmányolták ki a magyar földesurak és szolgabírák a román, tót, szerb földműves-szegényeket, de nem kevésbé a magyarokat is; és a magyar nemzeti dicsőség mézes madzagát húzták keresztül azoknak a magyar földműves és ipari proletároknak a száján, kikben a magyar burzsoázia elnyomatása a lázadás keserűségét keltette fel. A zsidó tőke volt a magyar burzsoáziának ebben a legerősebb támasza.” Majd a cikk így folytatja: „Az imperialista háborúban letört magyar burzsoázia lába alól kiesett a nemzeti izgatás talaja. A román, cseh és szerb imperialisták a magyar burzsoázia feje fölé nőttek, és — oh csoda — a Zichy grófok, Károlyi grófok, Barabás Bélák és a nemzeti oroszánok mind ott szoronganak a megvetett nemzetiségi burzsoázia ketteceiben. Ott öltögetik a nyelvüket a magyar proletariátusra, mely történelmi hivatása teljesítésében büszkén dobott félre minden nemzetiségi és felekezeti ellentétet.” „Olakünn összebujnak a zsidó tőkével — idehaza pogromot hirdetnek. Mert a burzsoázia maga között nem ismer nemzetiségi és felekezeti ellentéteket.”

A nacionalista jelszavak a burzsoázia osztályérdekeit fejezték ki a munkáshatalommal szemben. Ez volt az alapja annak, hogy a Tanácsköztársaság ellen intervenciót szervező kormányok ezt a nemzetközi ellenforradalom ügyét szolgáló tettüket saját érdekeikkel szemben szintén nacionalista jelszavakkal igyekeztek elkendőzni és indokolni. Ez az agitáció a csehszlovák burzsoázia részéről abban a rágalomban csúcsosodott ki — fejtette ki Frantisek Por 1919 márciusában tartott előadásában —, hogy „a Magyar Tanácsköztársaság csupán a magyar mágnásoknak és gyárosoknak álcázott uralma, akik így akarják visszaszerezni Szlovákiát, Erdélyt és a Délvidéket, az Osztrák-Magyar Monarchia szétesése után Magyarországtól elszakított részeket”. A csehszlovák és román burzsoá és jobboldali szociáldemokrata sajtó egyaránt arról cikkezett ebben az időben, hogy a magyar munkáshatalom indított támadást az illető országok ellen, s ilyen alapon „harcba hívta a népet a betolakodók ellen”. De nemcsak a korabeli sajtó, hanem a két világháború között keletkezett román történelmi irodalom is úgy tárgyalta a tényeket — mutatott rá a Román Párttörténeti Intézet munkatársainak dolgozata —, hogy a Tanácsköztársaságot rágalmazta meg fegyveres támadással.

A magyar munkáshatalomnak nacionalista alapon történt megrágalmazása azonban nem csupán a Magyar Tanácsköztársaság megdöntésére irányult, hanem arra is, hogy egyúttal meggátolják saját országaikban a forradalmi munkásmozgalmat mind gyorsabb fejlődését, erősödését. Annál inkább, mert az erősödő csehszlovák és román munkásmozgalmat határozottan állást foglalt a Magyar Tanácsköztársaság mellett. A csehszlovákiában egyre gyorsabban szaporodó munkástanácsokkal szemben például a cseh jobboldali szociáldemokrata sajtó burzsoá-nacionalista uszításba kezdett. „Szidalmazta a munkástanácsokat, azt állítva, hogy azokban a magyar burzsoázia titkos ügynökei vannak” — állapította meg F. Por.

A csehszlovák és román ellenforradalom nacionalista jelszavainak funkciója és rendeltetése az volt, hogy megakadályozza a különböző nemzetiségű proletárok összefogását kizsákmányolóik elleni harcukban és a magyar munkáshatalom támogatásában. De mintahogyan a magyar, úgy a csehszlovák és román kommunisták is következetesen harcoltak a nacionalizmus ellen. Ennek eredménye volt, hogy mind a csehszlovák, mind a román munkástömegek sztrájkokkal, tüntetésekkel, katonaszökevényekkel, majd a Szlovák Tanácsköztársaság megteremtésével mutatták ki rokonszenvüket a magyar munkáshatalom iránt s tettek tanúbizonyságot arról, hogy felismerték a nacionalista jelszavak osztálytartalmát.

A magyar, csehszlovák és román uralkodó osztályok nacionalista uszítása a Tanácsköztársaság megdöntése után sem szűnt meg, sőt éppen erősödött. A két világháború közötti időszakban is az volt egyik legfontosabb rendeltetése, hogy a tömegek figyelmét elterelje az osztályharcról, a belső társadalmi problémákról és alúassa a proletariátus internacionalizmusát.

A nacionalizmus kérdés-komplexumával kapcsolatban sok olyan probléma merült fel, amelyeket ma még csak általánosságban kezelhetünk, mert elemzésük, értékelésük még kielégítő módon nem történt meg. Tudjuk, hogy a Tanácsköztársaság kikiáltását olyan társadalmi rétegek is támogatták, amelyek alapjában véve nem álltak a proletárdiktatúra mellett. A Vörös Hadsereg honvédő harcaiban is igen sok hasonló elem vállalt pozitív szerepet. Tudjuk, hogy mindebben e rétegek nacionalizmusa játszotta a döntő szerepet. Mégis, tényszerűen kevésbé tártuk fel e kérdéseket.

Nem vizsgáltuk mindeddig, hogy a proletár patriotizmus hogyan és mennyiben jelentett szakítást a nacionalizmussal. Nem vettük vizsgálat és elemzés alá e szempontból a munkáshatalom személyiségeinek idevágó megnyilatkozásait, a korabeli, különösen az Északi Hadjárat és a júliusi offenzíva időszakában igen gazdag fővárosi és vidéki sajtóanyagot, levéltári iratokat, és így tovább, holott ezek számtalan problémát rejtenek magukban.

Szükségszerű, hogy megvizsgáljuk azt a már a dualizmus időszakával kapcsolatban is felmerült kérdést, hogy a társadalmi és nemzeti haladás legjobb képviselői mennyire tudták kiszélesíteni, a tömegekben továbbgyökereztetni a nagy magyar nemzeti állam ábrándjával való szakítást.

Előttünk álló feladat még, hogy feldolgozzuk a Tanácsköztársaság nemzetiségi, nemzeti politikájának egészét, amelyről eddig megjelent kiadványaink keveset mondanak.

Az érintett kérdések nagy részének rendezése és tisztázása csak a marxista történészek nemzetközi együttműködése alapján lehetséges. Mint ahogy ez tette lehetővé, hogy viták során csehszlovák és magyar történészek ma már egyaránt helyesen értékeljék az Északi Hadjáratot, a Szlovák Tanácsköztársaság kérdéseit. Ilyen együttműködés és mindenekelőtt a csehszlovák — sokkal kevésbé román — kollégáink munkái alapján ismertük meg a csehszlovák, illetve román burzsoá nacionalista jelszavak szerepének konkrét tényeit 1919-ben.

A burzsoá nacionalizmussal összefüggő problémák e korszakra vonatkozó kimunkálása elengedhetetlen a hazai munkásmozgalom további szakaszainak, az ellenforradalmi rendszer propagandájának vizsgálatához.